

OKULU BIRAKMANIN ÖNLENMESİ VE ÖNLEMELERE YÖNELİK UYGULAMALAR

Aslı TAYLI *

ÖZET

Okulu bırakma (okul terki) yaygın eğitsel problemlerden biridir. Bununla ilgili oranı azaltmak birçok ülkenin eğitsel önceliklerinden biri haline gelmiştir. Gerçekte düşük okulu bırakma oranı, eğitim sisteminin kalitesinin bir göstergesi olarak alınmaktadır. Okulu bırakma olayını azaltmayı ve okulu başarıyla tamamlamayı hedefleyen; akademik başarı programları, devam takibi uygulamaları, psikolojik danışmanlık hizmetleri, okul sonrası eğitsel kulüpler, akran öğreticiliği, özgeci davranış geliştirme, davranış yönetimi, atılganlık eğitimi, mesleki eğitim, alternatif okul programları gibi birçok önleme ve müdahale uygulamaları/programları bulunmaktadır. Bu programlardan, okulu bırakma probleminin karmaşık ve bütüncül doğasına uygun olması ve de okul yöneticileri, öğretmenler, veliler, psikolojik danışmanlar ve diğer eğitsel birimlerin ortak çabalarını birleştirici olması beklenmektedir.

Anahtar kelimeler: Akademik başarısızlık, Okulu bırakma, Okulu bırakmanın önlenmesi, Önleme programları

THE PREVENTION OF SCHOOL DROPOUT AND PRACTICES FOR PREVENTION

ABSTRACT

School dropout is one of the problems in general education and reducing the dropout rate has become an educational priority in a lot of countries. A low dropout rate is used as an indicator of the quality of the school system. There are a lot of prevention and intervention practices/programs aimed at dropout and successful school completion such as; academic achievement programs, attendance mentoring, counseling services, after-school educational clubs, peer tutoring, prosocial skill development, behavior management training, positive assertiveness, vocational training and alternative school programs. It is expected that these programs must address the complex and interactive nature of the dropouts problem sufficiently and must be joined with the common efforts of educational agents such as administrators, teachers, parents, counselors and others.

Key Words: Academic failure, Dropout, Prevention of dropout, Dropout prevention programs

---

* Yrd. Doç. Dr., Muğla Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, E-posta: aslitayli@hotmail.com

Okulu Bırakma Sorunu

Bir ülkedeki öğrencilerinin okulu bırakma (okul terki) oranı, o ülkenin eğitsel koşullarının önemli bir göstergesi olarak ele alınmakta ve bu durum söz konusu eğitim sisteminin halihazırdaki ve gelecekteki sorunlarının önemli bir yordayıcısı olarak kabul edilmektedir (Graeff-Martins ve ark., 2006). Okulu bırakma, eğitim öğretime devam eden öğrencinin değişik olumsuz nedenlerden ötürü içinde bulunduğu eğitim basamağını tamamlayamaması olarak tanımlanmaktadır (Dekkers & Claassen, 2001). Bu tanımdan bütün eğitim basamakları anlaşılabilirse de, üzerinde özellikle durulan lise eğitiminin sonuna kadarki eğitsel sürecin tamamlanamamasıdır (Mahoney & Cairns, 1997). Bu çalışmada temel amaç, okul terki sorununun önlenebilirliğini ve önleme yollarını tartışmaktır. Bu bağlamda öncelikle okul terki sorunu kısaca ele alınacak, ardından bu sorunu önlemeye yönelik öğrencilere, okul sistemine ve psikolojik danışmanlara yönelik uygulamalar ayrı başlıklar altında incelenecektir.

Türkiye’de alan yazında yeni yeni bazı yer bulmaya başlayan okul terki sorunu; kişisel, ailesel ve toplumsal etkilerinden ötürü ciddi bir başarısızlık ve yol açtığı sonuçlardan ötürü çok yönlü bir kayıp olarak nitelendirilmektedir (Kronick, 1994). Okulu bırakma kararı, mezun olma durumuyla karşılaştırılınca, daha düşük yaşam kalitesi, daha düşük bir gelir ve daha az eğitim gerektiren işlerde çalışma olasılığını beraberinde getirmektedir (Doll & Hess, 2001; Ellenbogen & Chamberland, 1997; Ress & Mocan, 1997). Bu durum aynı zamanda ülke ekonomisi açısından da istenmeyen bir durumdur. Nitelikli çalışanlar olarak sınıflandırılmayan bu kişiler ülke ekonomisine daha az katkıda bulunmakta, daha az vergi ödemekte, sosyal yardımlara daha çok ihtiyaç duymakta ve bu nedenle kendilerine sunulacak sosyal yardım ve diğer hizmetler için tüm yurttaşlardan daha çok vergi alınmak zorunda kalınmasına neden olmaktadır (Campell, 2003; Orthner & Randolph, 1999; Tiggeman & Winefield, 1989). Okulu bırakma ayrıca politik katılımın azalması, kuşaklar arası sınıfsal hareketliliğin azalması ve düşük sağlık göstergelerine sahip olma ile bağlantılı bulunduğu için de istenmemektedir (Hayes, Nelson, Tabin, Pearson & Worthy, 2002).

Alan yazında okulu bırakma sorununun ilk olarak 1920’li yıllarda ele alındığı görülmüştür. 1927’de bu konuya ilk dikkat çeken araştırmacı olan Fuller, okulu bırakmayı psikolojik bir problem olarak tanımlamıştır. Yazara göre bu durum ilgilerde ve tutumlarda psikolojik bir rahatsızlığı yansıtmaktadır (akt: Egyed, McIntosh & Bull, 1998). Gerçekte 1960’lı yıllara kadar öğrencilerin lise eğitiminin tamamlaması genel bir norm olmadığı için bu durum, üzerinde fazla durulmayan bir sorun olagelmıştır. Eğitsel olarak zorunlu eğitimin lise yıllarını kapsaması eğitim seviyesine bakış açısını da etkilemiş, o yıllara kadar “yeteri sayıda genç lise eğitimine devam ediyor” düşüncesi yerini, lise eğitiminin tamamlamayanların normlardan sapma olarak algılanması anlayışına bırakmıştır (Beatty, Neisser, Trent & Heubert, 2001). Okulu bırakma ile ilgili yoğun çalışmaların yapıldığı yıllar 1970’ler ve sonrası olmuştur. Özellikle 1980’li yıllarda Amerikan okullarındaki öğrencilerin diğer batılı yaşlılarıyla kıyaslanınca fen, matematik ve diğer alanlarda daha düşük başarı göstermesi akademik başarısızlık probleminde ve bağlamında okulu bırakma probleminde dikkat çekmiştir. Bu yıllarda gündeme gelen eğitimde bütün çocuklara eşit hizmet sunulması anlayışı (No Child Left Behind), giderek daha çok öğrencinin örgün eğitimden kopuyor olmasını tehlikeli bir eğilim olarak ele almış ve okulu bırakmayı önleyici tedbirlerin gündeme gelmesinde etkili olmuştur (Campbell, 2003; Christenson & Thurlow, 2004).

Ülkemizde okulu bırakma sorununun ele alınması, bu konuda bilimsel ya da istatistiki çalışmaların yapılması konusunda yeterince çaba gösterilmemiştir. Zorunlu eğitimin sekiz yıla çıkarılması ile, ilk sekiz yıllık süreçte öğrencilerin yasal olarak okulu bırakmaları önlenmiştir. Ancak buna rağmen eğitimden hiç yararlanamayan ya da zorunlu eğitimin herhangi bir

aşamasında okulu bırakan, diğer bir deyişle okuldan alınan öğrencilerin varlığı da bilinmektedir. Eğitim sisteminde yer alan ve lise eğitimi alan öğrencilerin kendi isteğiyle eğitimlerini yarıda bırakma hakkı bulunmaktadır. Bunun yanı sıra, eğitsel sürecin gereğini yerine getiremeyen öğrencilerin ya da eğitsel koşullara uygun olmayan davranışları olan öğrencilerin eğitim sisteminin dışına çıkarılacağını belirten yönetmelikler bulunmaktadır. 2567 sayılı “Ortaöğretim Kurumları Sınıf Geçme ve Sınav yönetmeliği”nin 36. maddesinde, “öğrencilerde, a) ortalama yükseltme sınavları sonunda, başarısızlığı bulunup yıl sonu başarı notuyla sınıf geçemeyenler, b) sorumlu olarak sınıf geçemeyenler, c) devamsızlık nedeniyle başarısız sayılanlar, sınıf tekrar ederler” ibaresi yer almaktadır. Aynı yönetmeliğin 57. maddesinde, “öğrenim süresi içinde ikinci defa sınıf tekrarı durumuna düşen öğrencilerin öğretim yılı sonunda okulla ilişkisi kesilir” ifadesine yer verilmiştir (Tebliğler Dergisi, 2004). Benzer şekilde, ortaöğretim kurumlarında uygulanmakta olan disiplin yönetmeliği de, bazı koşullarda öğrencinin okulla ilişkisinin kesilmesini gerektirmektedir (Resmi Gazete, 2007;26408). Bu bilgiler ışığında okulu bırakma kavramının, okulu bırakma, okuldan atılma ve okuldan alınma gibi olgularının tamamını kapsadığı anlaşılmaktadır.

Okulu bırakmaya etki eden etkenler ve risk etmenleri ayrıntılı bir şekilde çalışılmış olmasına rağmen, süreci kuramsal olarak açıklama çabaları yetersiz kalmıştır. Bu konuda temel açıklamalardan biri olan Battin-Pearson ve arkadaşları (2000) tarafından yapılan çalışma, okulu bırakma sorununu beş temel kuramsal bakış açısı ile irdelemektedir. “Genel Uyumsuzluk Kuramı” (General Deviance Model), “Uyumsuz Grup Üyeliği Kuramı” (Deviant Affiliation Model), “Okul Sosyalleşme Kuramı” (School Socialization Model), “Aile Yetersiz Sosyalleşme Kuramı” (Poor Family Socialization Model) ve “Yapısal Özellikler Kuramı” (Structural Strains Models) ile okulu bırakmaya giden süreç açıklanmaya çalışılmaktadır. Beş kuramın tamamı, okulu bırakmada akademik başarısızlığın belirleyici olduğunu ve okulu bırakma nedenlerinin doğrudan akademik başarı üzerine etki ettiğini kabul etmektedir. Yazarlar tarafından değişik araştırma sonuçlarıyla desteklenen kuramların her birinin okulu bırakmayı açıklamada anlamlı katkıları olduğu, ancak hiç birinin tek başına bu süreci açıklamada yeterli olmadığı savunulmuştur. Bu doğrultuda, genel uyumsuzluk kuramına göre öğrenci okula ve okuldaki süreçle uyum yapamamaktadır. Bu uyumsuz ve rahatsız edici davranışlar ve de okulla bağlantılı hissedememe durumu öğrenciyi okulu bırakmaya götürmektedir. Uyumsuz grup üyeliği kuramına göre, okulu bırakan öğrencinin yakın arkadaşları da okulu bırakma riski taşıyan, uyumsuz, uyuşturucu, alkol, sigara gibi madde kullanım problemi olan, cinsel açıdan çok erken yaşlarda aktif bir yaşama katılan, gelecek beklentisi belirsiz ve eğitim beklentisi düşük öğrencilerdir. Okul sosyalleşme kuramına göre, okulun yapısal özellikleri ve okuldaki akademik iklim öğrencinin başarısızlığına ve eğitim sürecine zemin hazırlamaktadır. Öğretmenlerin ve okul çalışanlarının ilgisiz, adaletsiz ve cesaret kırıcı algılanması, şiddet içeren okul ortamı, olumsuz okul iklimi ve problemlili davranışlara göz yuman disiplin anlayışı, kuralların belirsiz ve süreksiz olması gibi nedenler okulu bırakmaya zemin hazırlamaktadır. “Aile Yetersiz Sosyalleşme Kuramına” göre, anne babanın eğitim seviyesinin düşük olması, kendi okulu bırakma hikayelerinin olması, öğrenciyi eğitsel açıdan desteklememesi ve eğitsel beklentilerinin yüksek olmaması öğrencinin okulu bırakmasında aileden kaynaklanan problemlerdir. Yine ailedeki problemlili ilişkiler ve üyeler, parçalanmış aile, yüksek aile stresi gibi nedenler okulu bırakmada belirleyici olabilmektedir. Son olarak “Yapısal Özellikler Kuramına” göre, etnik grup üyesi olmak, azınlık olmak, erkek olmak, düşük sosyo-ekonomik seviyede yer almak gibi demografik ve yapısal özellikler okulu bırakmada etkindir (Battin-Pearson ve Ark., 2000).

Okulu bırakma sürecini açıklamaya çalışan başka kuramlar da bulunmaktadır. Örneğin okulu bırakmayı açıklamayı hedefleyen “Ayıklama Kuramı”na (Strain Theory) göre,

özellikle alt sosyo-ekonomik seviyeden (SED) öğrenciler, orta SED'in değerlerini benimseyemedikleri için okulda karmaşa yaşamakta, giderek sürece yabancılaşmakta ve böylece okul dışına itilmektedirler. Böylesi bir yalnızlaşma öğrencilerin sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarının okulda karşılanamamasına neden olmakta, bu da okul dışına itilmenin ana nedeni olmaktadır. Okulu bırakmayı açıklamayı hedefleyen bir diğer yaklaşım olan "Kontrol Kuramı"na (Control Theory) göre ise okul öğrencinin temel sosyalleşme ortamlarından biridir. Ancak okullar, kuralların, normların belirsizliği, gözetim yetersizliği vb. nedenlerden ötürü, olumlu sosyalleşme ortamlarından ziyade olumsuzluğu kazanma ortamları olabilmektedir. Buna göre suçlu davranışlar, okuldan kaçmalar vb. sorunlar okuldaki koşulların ürünüdür (akt: Kronick, 1994).

Okul terki ile ilgili Türkiye'de sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Uysal ve Şahin (2007) tarafından yapılan çalışmada Kütahya ilinde 2004-2005 öğretim yılında okula kaydolan 22 185 öğrenciden 1 017'si bir sonraki eğitim yılında okula devam etmemiştir. Aynı çalışmada Kütahya ilinde okul terklerinin en çok 9. sınıfta yaşandığı, en çok meslek liselerinde meydana geldiği ve erkek öğrencilerin daha fazla yaşadığı bir sorun olduğu anlaşılmıştır. Şahin ve Uysal'ın (2007) yapmış olduğu benzeri bir çalışmada, okulu bırakan öğrencilerin okulu bırakmalarında, gidilen lisenin isteyerek tercih edilmesi, okulda alınan eğitimden memnuniyet, okul kalitesi, sınıftaki öğrenci sayısı, öğretmenlerin öğrenciyeye yaklaşımı gibi etkenlerin etkili olduğu sonucuna varmışlardır.

Bu çalışmada amaç, okulu bırakmayı önlemeye yönelik programları ele almaktır. Yazının kalan kısmı bu amaç doğrultusunda şekillendirilmiştir. Buna göre öncelikle okulu bırakmayı önleme programlarının genel özellikleri ele alınacak, ardından önleyici tedbirlere yer verilecektir.

Okulu bırakmayı Önleme Programlarının Genel Özellikleri

Okulu bırakmayı önlemeyi amaçlayan programların hemen hemen hepsi okul aile ve toplum işbirliği ile ilköğretim okulundan itibaren sürdürülen erken önlemlere vurgu yapmaktadır (Blum, Jones, 1993; Suh & Suh, 2007). Bu bilgilere rağmen, okulu bırakmayı önleyici tedbirler genellikle lise yıllarında ele alınmaktadır (Christenson & Thurlow, 2004). Bu programlarda genellikle hedef grup yoğun akademik başarısızlık, yüksek devamsızlık oranı ve öğretmen yönlendirmesi gibi ölçütlere göre belirlenmektedir. Ancak çeşitli kriterlere ve ölçüm araçlarına göre de hedef grup belirlenebilmektedir. Okulu bırakma riski olan öğrencilere yönelik müdahalelerde en çok duyuşsal, davranışsal boyuta odaklanan müdahalelerle, akademik başarıya odaklanan müdahalelere yer verilmektedir. Bu çalışmalarda ayrıca aile yapısında ve okul yapısında istedik değişiklikler yapmayı hedefleyen uygulamalarla, iş dünyasına yönelik programlar aracılığıyla sorun en aza indirgenmeye çalışılmaktadır (Lehr, Hansen, Sinclair, Christenson, 2003). Bütün bu önleyici tedbirler bir bakıma öğrencinin olumsuz koşulları aşması, mücadele etmesi ve kararlı bir şekilde sonucu değiştirmek için çaba göstermesini teşvik etmektedir (Christenson & Thurlow, 2004).

Diğer taraftan okulu bırakmayı önleme programlarının taşınması gereken temel bazı ölçütler bulunmaktadır. Nation ve Arkadaşlarına (2003) göre, okulu bırakmayı önlemeyi hedefleyen başarılı bir programın, akran, aile, toplum vb. çok yönlü müdahaleleri içermesi, gelişimsel özellikleri dikkate alan çağdaş bir uygulama olması, farklı öğrenme metodlarına odaklanması, istenilen hedeflerin ortaya çıkmasını sağlaması ve bu sonuçların sürdürülmesini sağlayacak nitelikte olması önemlidir. Aynı şekilde, bu programların, kuramsal bir temelini olması, araştırma sonuçlarına dayanan verileri, doğru ve eksiksiz bilgileri içermesi, hizmeti sunan ve hizmetten yararlananlar arasında güçlü ve pozitif iletişimi teşvik etmesi, katılımcıların gelişimsel özelliklerine duyarlı olması, toplumdaki sosyal kültürel normlara

uygun olması, sonucun değerlendirilmesi ve iyi eğitilmiş personel tarafından yerine getirilmesi beklenmektedir.

Diğer taraftan, bu programlarda hangi açıdan soruna yaklaşıldığı da önemlidir. Bu konudaki önleyici programların iki temel mantık üzerine yapıldığı bilinmektedir. Birincisi “başarılı okul tamamlama” adıyla anılan ve eğitim sürecini doğal sınırları içinde tamamlamaya vurgu yapan anlayıştır. Burada sorun henüz oluşmadan, tüm öğrencilerin daha iyi bir sonuç için güdülenmesi söz konusudur. Diğer bakış açısı ise, “okulu bırakmayı önleme” temelli müdahalelerdir. Bir madalyonun iki yüzü gibi olan ve birbirleriyle yakından bağlantılı bu iki anlayış, içerik, yaklaşım ve uygulamada bazı farklılıkları barındırmaktadır (Christenson, Sinclair, Lehr & Godber, 2001). Okulu bırakmayı önleme programlarının öncelikle öğrencilerin okuldan mezun olmanın gereği olan başarı ölçütünü yakalama yönünde baskı oluşturması beklenir. Yine bu programların öğrencilerin okula devamını sağlayabilmeleri, okul devamsızlığı ve okulu kırma sorununun azaltılabilmesi için bazı sınırlandırıcı önlemleri oluşturması beklenir. Bu öğrencilerle çalışırken, öğrencinin okul dışına yönelimini artıracak okuldan uzaklaştırılma cezaları yerine, okul içinde kalmayı ve bazı haklardan mahrum edilmeyi gerektiren cezalar istenmektedir. Ancak, maalesef bütün bu tedbirler öğrencinin öğrenme düzeyinin artacağı ve başarılı bir sonuç alınacağı garantisizdir. Okulu başarılı olarak tamamlamaya odaklanan programlar ise, öğrencinin okulla ve çevresi ile ilgili taleplere başarılı bir şekilde cevap vermesini, öğrenme sürecine aktif katılımını sağlayacak ilişkiler geliştirmesini ve okula bağlanmasını sağlamayı hedefleyen programlardır. Bu programlarda, okulu bırakmayı önleme programlarına nazaran, geliştirme ve eksik olan yönlerin güçlendirilmesi daha çok vurgulanmaktadır. Okulu başarıyla tamamlamaya odaklanan programlar, daha uzun sürelidir ve daha uzun vadeli hedefleri amaçlarlar. Bu programlarda temel amaç önleme değil, başarının artırılmasıdır (Christenson ve Ark., 2001).

Okulu bırakmayı önlemeyi hedefleyen çok sayıda program ve yayın bulunmaktadır (Christenson & Thurlow, 2004; Conover-Myll, 1988; Doll & Hess, 2001; Prevatt & Kelly, 2003; Sherrrow, 1996). Bu programların temel amacı, okulu bırakma kararına gelmeden önceki aşamaların iyi izlenmesi, öğrencileri okulda tutmanın yollarının keşfedilmesi, okulu ve okuldaki yaşantıların öğrenciler için anlamlı hale getirilmesidir. Yol göstericilik (mentoring) programları, okul sonrası akademik yardım, pozitif rol modeli olmak, evebeyn destek merkezi, aile eğitimi, yaygın mesleki eğitim kursları, okul sonrası spor, klüp vb. etkinlikler, alternatif okul uygulamaları, okul reformları, akademik başarı programları (Sherrrow, 1996), ev temelli eğitim, toplum okulları, okula devam komisyonu, okulu tamamlama programları (Conover-Myll, 1988) bu amaçla kullanılabilir temel yöntemler içerisinde gösterilmektedir. Aşağıda bu konuda yapılabilecek uygulamalar ele alınmıştır.

Okulu Bırakmayı Önlemeye Yönelik Programlar

Okulu bırakma sorununun en önemli tarafları öğrenciler, öğretmenler, aileler, okul idaresi ve okul sistemidir. Bu kısımda okulu bırakmada doğrudan öğrencilere yönelik uygulamalar, okul sisteminin geneline yönelik uygulamalar ve danışmanlık uygulamaları ele alınacaktır. Sınıflandırma ile konunun daha iyi anlaşılmasının sağlanması amaçlanmıştır. Buna göre ilk olarak ele alınacak boyut doğrudan öğrencilere dönük önleyici uygulamalardır.

Öğrencilere Dönük Uygulamalar

Öğrencilere dönük çalışmaların hemen hepsinde temel amaç akademik başarıyı artırmak ve okula bağlanma duygusunu geliştirmektir (Blum & Jones, 1993; Nowicki, Doke, Sisney, Stricker & Tyler, 2004). Bunun nedeni ise, hemen hemen bütün kuramcılarının okulu

birakmanın bir ön aşamasını akademik başarısızlık ya da okula bağlanamama olarak görmesidir (Suh & Suh, 2006; Suh & Suh, 2007; Vitero, Larocque, Janosz & Thermlay, 2001). Örneğin Battin-Pearson ve Arkadaşları (2000) okulu bırakmayı açıkladıkları beş kuramda, nedenler farklı farklı da olsa, hepsinin ortak etkisinin akademik başarısızlık olduğunu ve bunun bir sonraki aşamasının da okul terki olduğunu göstermişlerdir. Bu nedenle bu öğrencilerle çalışırken, diğer önleyici tedbirlerin yanı sıra, özellikle akademik başarıya odaklanan bir yaklaşım benimsenmektedir. Örneğin Lehr ve arkadaşları (2003) tarafından yapılan, okulu bırakmaya yönelik 45 programın değerlendirildiği araştırmada, nerdeyse bütün çalışmalarda önleme programının etkililiğinin sınındığı ölçüt okul devamsızlık oranının azalmasıyla azalmadığı ile, genel akademik ortalamasının ve bazı temel derslerdeki başarı oranının artıp artmaması olarak belirlenmiştir. Bu çalışmalarda okul iklimi, sınıf içi davranışlar, madde kullanımının azalması gibi ölçütler çok daha az tercih edilmiştir.

Öğrencilerin akademik başarısını artırarak okulu bırakma riskini azaltmayı amaçlayan çeşitli programlar bulunmaktadır. Akademik açıdan bu öğrencilerin, diğer öğrencilerden ayrılan yönlerini bilmek, başarılı programları destekleyecektir. Gadwa ve Griggs'e (1985) göre bu öğrencilerle çalışırken, diğer öğrencilerden farklı olarak, daha çok öğretmen ve arkadaş yönelimli çalışmayı tercih ettikleri, çok uzun süreli çalışmalarını sürdürmekte zorlandıkları, çok yapılandırılmış öğrenme zorunluluklarından ve yaşamın günlük rutinlerinde çabuk sıkılabilecekleri, sabah erken saatlerde çalışmak yerine, akşamları çalışma zamanı ayarlanmasını tercih edecekleri ve değişik çalışma ortamlarında öğrenmeyi tercih edecekleri akılda tutulmalıdır (akt: Blum & Jones, 1993). Bu nedenle önleme programlarında söz konusu özelliklerin göz önünde bulundurulması beklenmektedir. Unutulmaması gereken bir diğer nokta, okulu bırakmanın başlangıcında nerdeyse her zaman akademik başarısızlık bulunmakla birlikte, akademik açıdan başarısız öğrencilerin bir çoğunun okulu bırakmadıklarıdır. Akademik başarısızlığın yüksek tehlike işareti barındırdığı en olumsuz koşul, düşük akademik başarıyla birlikte, yüksek devamsızlık ve geleceğe yönelik kötümser bakış açısının bulunmasıdır (Suh, Suh ve Houston, 2007).

Okulu bırakmayı önlemeye yönelik programların çoğu, tek boyutlu bir destekten ziyade, çok yönlü katılım ve desteği gerektiren uygulamalardır. Bu çalışmalarda amaç okulu bırakmanın önlenmesidir. Ancak bu sorunun çözülmesi ya da azaltılması çok zaman öğrenciyle ilgili olan tarafların güçlü bir işbirliği ile mümkün olmaktadır. Örneğin, Graeff-Martins ve arkadaşları (2006) tarafından yapılan çalışmada Brezilya'da % 59'lara varan okul terki sorununa yönelik önleyici tedbirler; öğretmenlerle yapılan iki çalışmayı, ailelere gönderilen bilgilendirici beş mektubu, ailelerle okulda yapılan üç farklı toplantıyı, okul yardım telefon hattının kurulmasını, okul çevresinin okulu bırakmaya zemin hazırlayan öğelerden arındırılmasını ve okul çevresinin değiştirilmesi müdahalelerini içermiştir. Ayrıca uygulamada bir günlük bilişsel yaklaşımı temel alan bir müdahale ile öğrencilerin okulu bırakma ya da sürdürme kararı konusunda bilinçli bir noktaya getirilmeleri hedeflenmiştir. Bu uygulamada amaç öğrencilere, okulda kalmanın avantajlarını göstermek, kişisel niteliklerle akademik başarı arasındaki ilişkinin anlaşılmasını sağlamak, öğrencilere eğitsel süreçte hükümet tarafından verilen bütçenin miktarı konusunda farkındalık kazandırmak ve öğrencinin kendi geleceğini, kendisinin belirleyeceği konusunda farkındalık kazandırmaktır.

Okulu bırakmayı önlemeye yönelik doğrudan akademik başarının artırılmasını hedefleyen programlarda bulunmaktadır. Nowicki ve arkadaşları (2004) tarafından ve temel amacı akademik başarıyı artırmak olarak belirlenen program, okulu bırakma riski olan öğrencilerle yönelik olarak hazırlanmıştır. "Etkili öğrenme programı" adı altında belirli bir planla sunulan program sonunda, risk altındaki öğrencilerin, akademik başarı düzeylerinin artmasının yanı sıra, içsel denetim, sosyal becerileri ve iletişim becerilerinin de arttığı

sonucuna ulaşılmıştır. Blum ve Jones (1993) tarafından yapılan benzer bir çalışmada ise, okulu bırakma riski olan öğrenciler, gönüllü yol göstericiler (mentor) tarafından, kendilerine yönelik pozitif tutumlarını artırmak suretiyle dolaylı olarak akademik başarıyı artırmak hedeflenmiştir. Öğrenci mentorları gönüllü öğretmenler, yöneticiler, sivil memurlar, kantin çalışanları, okul servisi şoförleri gibi yetişkinlerden oluşmuştur. Bu gönüllüler, hedef öğrenciyle her gün mutlaka bir kez görüşmek, öğrencinin akademik sorumluluklarını yerine getirmesini sağlamak, öğrenciyle program dışı ek etkinliklere katılmak gibi sorumluluklar yüklenmişlerdir. Okul psikolojik danışmanı, programın gereği olarak her hafta bu gönüllülerde ortak bir toplantı düzenlemiş, sosyal ve eğitsel destek vermiş ve süreci izlemiştir. Aynı programda hedef öğrencilerden oluşan ve haftada bir kez bir araya gelen sosyal destek grubu oluşturulmuştur. Okul danışmanı liderliğinde yürütülen grup çalışmasında üyeler birbirlerine karşı sorumluluk üstlenmişlerdir. Bu sorumluluklar; birbirlerinin güçlü yönlerini fark etmesini sağlamak, akademik başarılarını artırmak ve izlemek, çalışma alışkanlıklarını ve becerilerini geliştirmek, akranlarıyla ve otorite figürleri ile daha olgun iletişim kurmalarını teşvik etmek olarak belirlenmiştir. Program akademik başarının artırılması ve okulu bırakma riskinin azaltılması konusunda başarılı bir örnektir. Başka bir çalışmada öncelikle öğrencilerin yüksek devamsızlık oranının azaltılmak ve ardından akademik destek programı sunmak hedeflenmiştir. Bu programda, devamsızlık oranını azaltmak amacıyla, öğrenciyle devam ile ilgili güçlü bir anlaşma yapılmış ve öğrenciden söz alınmıştır. Öğrencilerin devamsızlık oranı bilgisayar ortamında takip edilmiş ve öğrenciler bunun yanı sıra “akademik zenginleştirme programı” adı altında akademik başarıyı artırmayı hedefleyen bir programa tabi tutulmuşlardır. Bu öğrencilerle çalışırken öğretmen, veli, okul danışmanı, okul idaresi ve toplumdaki yakın birimlerden destek almak gibi çok yönlü işbirliği başarılı bir sonucun garantisi olmuştur (Mueller, Giacomazzi & Stoddart, 2006). Son olarak, okulu bırakmaya yönelik uygulamalarda öğrencilerin ait olma ihtiyacını gidermek, sürece katılımı artırmak ve destekleyici bir ortam oluşturabilmek için bazı teşvik edici uygulamalara yer verilmesi önerilmektedir. Örneğin, başarılı sonuçları teşvik etme adına eğlenceli programlar yapma, öğrencilerin doğum günlerini kutlama, gezi programları düzenleme, başarılı sonuçların ödüllendirildiği geceler hazırlama gibi uygulamalar özellikle önerilmektedir (Nowicki ve Ark., 2004).

Okul Sistemine Dönük Uygulamalar

Öğrencinin kendini okulla bağlantılı hissetmemesi, okulu sevmemesi ya da okula yabancılaşması okulu bırakma kararında belirleyici olmaktadır (South, Haynie & Bose, 2007, Suh & Suh, 2006). Diğer taraftan, öğrencilerin kendilerini okula bağlı hissetmeleri ise, sınıf çalışmalarını tamamlama, eğitsel beklentilerini ya da kendileriyle ilgili beklentileri sürdürme, ödevlerini zamanında bitirme, kontrollü televizyon izleme, okula düzenli olarak devam etme, sınıf tartışmalarına katılım ve okul etkinliklerine katılım ile anlaşılabilir (Suh & Suh, 2006). Bu bilgiler bağlamında okulu bırakmaya yönelik çalışmalarda, odak noktasının öğrencilerin kişisel özelliklerinin yanı sıra okul ortamına kaydırılması ve sorunun yeniden tanımlanması önerilmektedir. Öğrencinin okula bağlanmasını etkileyen okul ikliminin, öğrencinin desteklendiği ve kendisine ihtiyaç olduğu mesajlarını içerecek şekilde düzenlenmesi önerilmektedir. Bu bağlamda, okul programlarının ve etkinliklerin güvenli ve çekici kılınması, öğrencilerin varlığından memnuniyet duyulduğunun hissettirilmesi, öğrenci ile eğitsel sistem arasında alçakgönüllü ve dostça bir bağ kurulması önerilmektedir (Srebnik & Elias, 1993). Yine yazarlara göre, okulu bırakmayı amaçlayan programların soruna ilişkin bakış açısını yeniden tanımlamaya ihtiyacı vardır. Buna göre okulu bırakmayı önlemeyi hedefleyen programlar, öğrencileri problemleri boyutlardan uzaklaştırmayı değil,

öğrencilerin gelişimini ve güçlü yönlerini ortaya çıkarmayı hedeflemelidir. Yine bu programlarda öğrencilere okulu bırakmaya doğru giden yolda seçeneklerini değerlendirmedikleri mesajı vermek yerine, olası zengin çıkış yollarına vurgu yaparak yardım edilmelidir.

Okulu bırakma oranının okuldan okula fark göstermesi, okulu bırakmaya doğrudan katkısı olan okul değişkenlerini düşündürmektedir. Bu konuda yapılan ayrıntılı bir çalışma, okulu bırakmayı etkileyebilen okulla ilgili değişkenleri incelemiştir. Buna göre, çok kalabalık, erkek öğrencilerin, düşük sosyo-ekonomik seviyeden ailelerin çocuklarının ve de azınlık grubun çoğunlukta olduğu okullarda okulu bırakma riski daha yüksektir. Yine öğrencilerin genel akademik başarılarının düşük olduğu, devamsızlık oranının ve okuldan uzaklaştırılma oranının yüksek olduğu, okuldaki şiddet ve yargıya taşınan şiddet olaylarının fazlalığı ve öğrencilerin bir sonraki eğitim basamağına başarılı bir şekilde hazırlanamadığı okul ortamları okulu bırakma riskini artırmaktadır (Christle, Jolivette & Nelson, 2007). Bu riskler okulu bırakmanın önlenmesinde okula düşen sorumlulukları ve dikkate alınması gereken yönlere işaret etmektedir.

Alternatif okul uygulaması, geleneksel eğitsel süreçte başarılı olamayan çocukların devam ettiği eğitsel kurumlardır. Bu sisteme devam etmekte olan öğrenciler, bunun kendileri için son şans olduğunu bilmektedirler (Arons & Schwartz, 1993). Örneğin, Amerika'da Austin Bağımsız Eğitim bölgesinde açılan ve geleneksel lise eğitimini yarıda bırakan ve resmi düzenlemelere göre eksik bıraktıkları kredileri tamamlayarak lise diploması almayı hedefleyenlere yönelik olarak 1998 yılında açılan okulun özellikleri şunlardır. Öncelikle bu okul, okulu yarıda bırakanlar için açılmış alternatif okul olarak adlandırılan bir eğitim kurumudur. Kuruma devam eden öğrenciler çözüm odaklı eğitsel uygulama olarak tanımlanan bir programa devam etmektedirler. Bu programda a) tüm çalışanlar, öğrencilerin güçlü yönlerini öne çıkarmak ve yaşamlarında daha işlevsel olabilmeleri için çaba harcayacaklardır, b) bireysel ilişkilere ve öğrencinin ilerlemesine odaklanılacaktır, c) öğrencinin kendi seçimi ve sorumluluğu vurgulanacaktır, d) sıkı çalışma ve akademik başarı herkesin üzerinde anlaştığı ortak bir hedeftir, e) öğrencinin durumu, başarısı dürüstçe değerlendirilecektir f) öğrencinin geçmiş başarısızlıkları yerine, gelecek başarısına odaklanılacaktır, g) küçük başarı adımları kutlanacak h) amaç odaklı etkinliklerde ısrarlı olunacaktır. Bu araştırma ile belirlenen uygulama kriterlerinin öğrencilerin alternatif okul ortamında diploma almalarında ve eğitim sürecinde okula devamında etkili bir yol olduğu ortaya konmuştur (Franklin, Streeter, Kim & Tripodi, 2007).

Normal eğitsel süreçten yararlanmakta güçlük çeken öğrencilere yönelik özellikle lise seviyesinde sıkça tercih edilen bir diğer yöntem ise, mesleki eğitim programlarıdır. Bu programlar genelde normal okul eğitiminin yanı sıra devam eden, bazı ara mesleklere eleman yetiştirmeyi ya da bazı mesleki becerileri kazandırmayı amaçlayan programlardır. Bu eğitimin alındığı birim, genelde okula yakın ama ayrı bir mesafede bulunan bir başka eğitsel kurumdur. Bu mesleki uğraş alanında öğrencinin, çalışma davranışı ve tutumlarının sorumluluğunu alacağı, bağımsızlık duygusunun güvenini ve başarıma duygusunun hazzını yaşayacağı, karar verme becerilerini geliştireceği, kendini daha iyi anlayabileceği kabul edilmektedir. Diğer taraftan öğrenciler böylelikle lise eğitimi için kredi kazanmakta, gelecekteki olası mesleğine ve yetişkinlik yaşamına hazırlanmaktadır (Conover-Mrll, 1988; 67-72).

Okulu bırakma riskini artıran eğitsel süreçle ilişkin bazı olguları anlamak, okulu bırakmayı önlemeye yönelik programların planlanmasında önemlidir. Örneğin, öğrencilerin nakil yolu ile sık sık yer değiştirmeleri ile okulu bırakma olasılığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Daha çok ailenin kendi kişisel koşullarından kaynaklanabilen yer değiştirmenin potansiyel etkilerini bilmek, öğrenci, aile ve okul açısından önlem alma adına

önemlidir. Okuldaki genel öğrenci grubunda, sık sık, nakil giden/gelen öğren öğrencilerin olması, okuldaki nakil gelen/giden öğrencilerdeki okulu bırakma olasılığını artırdığı gibi, yer değiştirmeyen öğrenciler açısından da, daha yüksek bir okulu bırakma riski barındırmaktadır (South, Haynie & Bose, 2007) Bu durumda okuldaki genel yer değiştirme istatistiklerinden haberdar olmak ve bu olasılığı dengeleyecek tedbirleri almak önemlidir. Benzer şekilde, öğrencilerin boş zamanlarını sıkıcı bulmaları ile okulu bırakma arasında da, yüksek bir ilişki bulunmuştur (Wegner, Flisher, Chikobvu, Lombard & King, 2007). Dahası okulu bırakan öğrencilerin büyük bir kısmı, okulu bırakmalarının en önemli nedenlerinden biri olarak, okulu sevmemelerini ve okulu sıkıcı bulmalarını göstermektedirler (Sherrow, 1996). Okulu bırakma ile okuldaki etkinlik sayısının azlığı, ya da okuldaki etkinliklere katılımın azlığı arasında anlamlı bir bağlantı olduğunun anlaşılması, program dışı etkinliklere daha çok yer verilmesine zemin hazırlayabilir. Nitekim program dışı etkinliklere daha çok katılım, okulu bırakma olasılığı yüksek olan öğrenciler açısından fark oluşturmaktadır. (Mahoney & Cairns, 1997). Eğitimcilerin okulda ders dışındaki etkinlikleri planlamalarken bu bilgileri dikkate alabilirler.

Okullar, eğitim sisteminin temel taraflarından biri olarak aileyi de önleme programlarına dahil etmek durumundadırlar. Öğrencinin okulu bırakma noktasına gelmesinde ve bu kararı vermesinde ailenin etkisi yadsınamayacak kadar belirleyicidir. Öğrencinin okulu bırakma kararını vermesinde belirleyici olan aileden kaynaklanan etkiler ise, ailenin çocuğun okulda kalmasını destekleyici ortam oluşturamaması, eğitimi tamamlaması için yeterince destek olmaması, öğrencinin eğitimine yeterince önem vermemesi, öğrencinin okul etkinliklerine ebeveynlerin katılmaması, ebeveynlerin düşük akademik beklentilerinin olması, öğrencinin günlük etkinliklerdeki izleme ve denetimini etkili yapamaması gibi etkenler sıralanmaktadır (Rosenthal,1998). Bunların sıra, anne baba ile yakın bir ilişki ve duygusal paylaşımın olmaması, ailedeki genel stres düzeyinin yüksek olması ve çocuğun erken yaşlardan itibaren yetişkin rollerini almak zorunda kalması çocuğun okulu bırakma olasılığını artırmaktadır (Rosenthal,1998). Okul terkinin önlenmesinde bütün bu özellikleri dikkate alan ve aileden kaynaklanan olası olumsuzlukları azaltmak için önlemler alınması önerilmektedir. Bu amaçla aile destek gruplarının oluşturulması, aile eğitimlerinin planlanması ve ailenin öğrencinin okula devam, ders başarısı gibi konularda izleme ve denetiminin istenmesi ve sorumlulukların okul yönetimi ile paylaşılması önerilen başlıca yollardandır (Arons & Schwartz, 1993)

Son olarak, öğrencilerin çalışmasının ve çalışma yaşamının öğrencinin okulu bırakması üzerindeki etkisinin ele alınmasında fayda vardır. Öğrencilerin tatillerde ve okul zamanlarında kısmi zamanlı çalışması, motivasyonu artırıcı ve gelecek rollerine hazırlanması açısından etkili bir yol olarak önerilmektedir. Ancak çalışma yaşamı ile öğrenim yaşantısının dengelenmesi ve en az zararla ve en yüksek karla ayrılmanın yolları aranmalıdır. Örneğin hiç çalışmayan ya da tam zamanlı yoğun çalışan öğrencilerle kıyaslanınca, akademik açıdan en başarılı grup, yarı zamanlı çalışan öğrencilerdir. Ancak çalışan öğrencilerden, tam zamanlı, yoğun çalışma koşullarına sahip olanlarının okulu bırakma olasılığı fazla olmaktadır (Warren & Lee, 2002). Bu nedenle öğrencilerin yarı zamanlı ve okul yaşamını aksatmayacak bir tercihte bulunması istenmelidir. Bazı durumlarda çocuklar özellikle erkek çocuklar, ailelerinin sosyoekonomik koşullarına yardımcı olmak için okulu bırakmayı tercih edebilmektedirler (Hoz, Kairan & Reid, 2000). Aynı şekilde ailenin ekonomik durumu iyi olmadığı için eğitimine devam edemeyen çocuklar bulunabilmektedir. Böylesi durumlarda, yaygın programlarla ailenin koşullarının desteklenmesi, çeşitli kuruluşlardan, çok yönlü ilişkilerle, öğrencinin okula devam etmesini ya da okulda kalmasını destekleyici koşullar oluşturması talep edilmelidir.

Psikolojik Danışmanlık Uygulamaları

Stanard'a (2003) göre, okulu bırakma problemine pozitif etki yapacak en belirleyici kişi okul psikolojik danışmanıdır. Okul psikolojik danışmanının almış olduğu eğitim ve mesleki yeterliliklerinin yanı sıra psikoloji alanındaki yeterliliklerinden ötürü yüklendiği bazı sorumlulukları bulunmaktadır. Psikolojik danışmanının, okulu bırakma olasılığı olan öğrencilerin tanınması ve yönlendirilmesinde anahtar konumda olması beklenmektedir. Okulu bırakma kararına gelmek uzunca bir süreci ve gelişimsel bir ilerleyişi yansıttığı için, okul psikolojik danışmanının, okulu bırakma kararından önce öğrenciye ulaşması yüksek bir olasılıktır. Bu psikolojik danışman tarafından gerçekleştirilen, örneğin okula bırakma riski olan öğrencilerin tespit edildiği tarayıcı değerlendirme yollarıyla olabildiği gibi, okul idaresi, veli ve öğretmenlerin ya da öğrencinin yardım istemesi sonucu da olabilmektedir. Özellikle düşük akademik başarı gösteren, problem davranışları olan ve davranışlarında son zamanlarda belirgin değişiklikler gözlenen öğrenciler çok zaman psikolojik danışmana yönlendirilmektedir. Psikolojik danışmanların bu öğrencilerle ilgili kişisel bilgileri gözden geçirmesi, tehdit edici olmayan bir ortamda öğrencinin kendinden ve gerekirse yakın arkadaşlarından bilgi edinmesi önerilmektedir. Danışmanın bu öğrencilerle bireysel olarak çalışmasının yanı sıra, gerektiğinde öğrencinin destek alabileceği kurum ve kuruluşları bilmesi ve bu kurumlara ulaşabilecek durumda olması beklenmektedir (Conover- Mrll, 1988; 17-22).

Danışmanların bu öğrencilerle bireysel olarak çalışırken mezun olmanın gerekleri konusunda bilgi ve farkındalık kazandırması özellikle beklenmektedir. Danışmanın bu konudaki en büyük katkısı, öğrenciyi başarılı olma ve devam etme olasılığı yüksek, direnç gösterme olasılığı düşük olan seçeneklere yönlendirmesi olacaktır. Yine psikolojik danışmanın, öğrencinin sınıfını geçmesi ve eğitim basamağında ilerleyebilmesi için gereken en düşük başarı düzeyinin bile, okul dışına itilmeyi engellediği için cesaretlendirici olduğunu gösterebilmesi gerekir. Bu daha çok okulu bırakma riskini azaltmayı hedefleyen kısa süreli bir hedefdir. Aynı mantıkla, psikolojik danışmanın öğrencilere, öğretmenlerinden gelen olumsuz eleştirilere takılıp kalmamasını öğretmek gibi bir görevi de bulunmaktadır. Öğrencilerin en çok kaygı duydukları bitirme sınavlarında, sınav kaygısıyla baş etmelerinin öğretilmesi ve sınavı bir şans işi olarak görmek gibi akılcı olmayan inançlarının değiştirilmesi psikolojik danışmanların diğer hedefleri arasında olmalıdır. Okul danışmanlarının okulu bırakma riski olan öğrencilerle çalışırken, öğrencilerin okulu bırakmalarını önlemek amacıyla okul öğretmenleriyle işbirliği yapabilmesi de önemlidir. Okul danışmanının öğretmenlere, bu öğrencilerin bir kısmının öğretmenlerle güç savaşına girmiş olabileceği bilgisi ve farkındalığını kazandırmış olması gerekmektedir. Öğretmenlerin bilgece bir tutumla, mantık sınırları içerisinde öğrencilerinin küçük zaferlerine izin vermesinin düşünülenden çok daha büyük bir ilerlemenin nedeni olabileceği iletilmelidir. Son olarak okul danışmanlarının, özellikle okulu bırakma riski olan öğrencilerin yalıtılmışlık ve göz ardı edilmişlik duygularını azaltmaya odaklanması önerilmektedir. Öğretmen ve anne-babalara yönelik eğitimlerde bu boyut özellikle ele alınmalıdır. Bu öğrencilere yönelik destek grupları da, öğrencilerin bu ihtiyaçlarını giderecek nitelikte olmalıdır (Downing & Harrison, 1990).

Bunların dışında okulu bırakmayı önlemek amacıyla, okul psikolojik danışmanının uygulayabileceği ve “küçük kazanma taktikleri” olarak da adlandırılabilen bazı basit ama işlevsel uygulamalar da bulunmaktadır. Buna göre “biz onlara karşıyız” olarak adlandırılan taktik, danışmanın okulu bırakma riski olan ve sisteme yüklenen çocuğun yanında yer alması ve sözel olarak “sistemin kendi sorunları olduğu ya da işlemediği, ama öğrenci ve okul danışmanı işbirliği yaparsa bu sorunu birlikte aşacakları mesajını gerektirir. “Amaç” olarak adlandırılan ikinci taktikte okul danışmanının öğrenciyi, diplomanın bir kağıt parçasından öte

olduğu konusunda ikna etmesi gerekir. Bunun için yaşantısal deneyimler ve iş ortamı deneyimleri ayarlaması gerekmektedir. Danışman aynı zamanda iyi bir iş sahibi olmak için diplomanın şart olduğu kalıpyargısını da yıkmaya çalışmalıdır. Üçüncü taktik danışman tarafından öğrenciye diploma almanın “bir çok kurbağayı öpme zorunluluğu içerdiği” benzetmesinde olduğu gibi, çeşitli zorlukları, düşüncesizce davranışlarla karşı karşıya gelmeyi ve bunlara rağmen başarmayı gerektirdiği mesajıyla verilir. Bu uygulamada danışman öğrenciye, olumsuz duygu ve düşüncelerinin onu geriye götürmemesi için, olumsuzluklara odaklandığında “düşünce engellemesi” taktiği gibi yolları kullanmasını öğretir (Downing & Harrison, 1990).

Trusty’ya (1996) göre, okul psikolojik danışmanlığı alanında, okulu bırakmayı önlemeye yönelik müdahalelerde henüz istenilen aşamaya gelinmemiştir. Ancak, bir çok geniş çaplı ve çok yönlü müdahalede, psikolojik danışmanların bilgisi ve desteği çok önemli bir boşluğu karşılamaktadır. Okulu bırakmanın önlenmesinde danışmanların, konsültasyon yapan, eğitsel değişim ajanı olarak işlev gören ve grup danışmanlığı yürüten bir rolü vardır. Bu rollerinin dışında okul psikolojik danışmanı, öğrencilerle bireysel danışma yapan bir uzmandır. Okul danışmanının, okulu bırakma sorununun farklı kültürel koşullardan kaynaklanan yönlerinden ötürü, psikolojik danışmada çoklu kültüre duyarlı bir hizmet sunabilmesi de özellikle önemlidir (Trusty, 1996). Alanyazında, okulu bırakma olasılığı olan öğrencilerle bireysel olarak çalışırken bilişsel davranışçı yaklaşımın tekniklerinden yararlanılması önerilmektedir. Bu görüşmelerde “eğitsel rehberlik” olarak tanımladığımız akademik danışmanlık temelli bir hizmet yürütmesi beklenmektedir. Danışmanların özellikle akademik başarısızlık problemlerine yönelik geliştireceği eğitsel rehberlik hizmetleri, sorunun azaltılmasında etkili olabilir. Örneğin Bozanoğlu (2005) tarafından 9. sınıfta sınıf tekrarına kalan öğrencilere yönelik yapılmış olan bilişsel–davranışçı yaklaşıma göre yapılandırılmış eğitim programında öğrencilerin özellikle akademik güdülenmeleri ve akademik özsaygılarında artış, sınav kaygısı düzeylerinde ise azalma meydana gelmiştir. Bu tür programlarda, öğrencilerin öncelikle akademik benlik algısını değiştirmek ve bağlamında akademik başarılarının artmasını sağlamak hedeflenmelidir. Psikolojik danışman bu süreçte, öğrencinin kendini okula ait ya da okuldan yalıtılmış hissedip hissetmediği üzerinde durulmalıdır. Okuldan soyutlanma ya da kendini okul ortamından geri çekme, okulu bırakmanın ön aşamaları olduğu için dikkatle izlenmelidir. Yine danışman öğrencinin kişisel algılarını değerlendirmelidir. Öğrencinin okulu bırakma ve eğitim almaya ilişkin algılarının, tutumlarının, inançlarının ortaya çıkartılması da önemlidir. Danışman öğrencinin yaşam felsefesini, okulu bırakmaya gelinceye kadar ki yaşam sürecini, eğitsel sürecini, okula uyumunu, arkadaşlarını, okulunu, öğretmenlerini, okulun koşullarını sevip sevmediğini de araştırmalıdır. Son olarak danışman bütün bu bilgileri edinirken, danışmanın dünyasına girebilmek için, içinde bulunduğu baskın kültürün bakış açısını ve özelliklerini de göz önünde bulundurmalıdır (Trusty, 1996).

Sonuç ve Öneriler

Eğitim kişileri geleceğin dünyasına hazırlamaktadır. Bu hazırlık süreci ülkelerin gelişmişlik düzeyi ve öğrencilerine sunmuş olduğu eğitsel fırsatlarla bağlantılı görünmektedir. Öte yandan eğitim tüm öğrenciler için, fırsat eşitliği ilkesi ile sunulması gereken bir hizmettir. Eğitsel basamaklarda ilerlerken akademik başarısızlık probleminin ya da okul terki oranının yüksek olması, belli bir kesimin bu hizmetten yeterince yararlanmadığı ya da bu hizmetin dışında kaldığı anlamına gelmektedir. Bu bir bakıma belli bir kesimin yetersiz eğitim almasının ya da eğitsel sürecin dışına çıkmasının kabul edilmesi anlamına gelmektedir. Bu bakış açısı ile sadece bir oran gibi görülen bu kaybın, kişi açısından çok büyük bir bedel olduğu

ve toplum açısından büyük bir kayıp anlamına geldiği dikkate alınmalıdır. Nitekim Amerika birleşik devletlerinde hapisaneleri dolduran kişilerin % 50'sinin lise eğitimini tamamlayamamış kişilerden olması, kalan % 50'sinin ise yüksek öğretimi yarıda bırakan kişilerden meydana gelmesi (Cassel, 2003) göz ardı edilen bu sorunun kişiye ve topluma ödettiği bedelin oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Bu nedenle bu sorunun üzerinde özellikle durulmalıdır. Bu okul iklimine, öğrencilerin ailesel koşullarına, akademik başarısızlık probleminde ve risk altındaki gençlere yönelik daha etkili müdahaleler anlamına gelmektedir.

Okulu bırakmanın önlenmesinde öğrencilerin eğitsel süreçte doğru yönlendirilmesi önemlidir. Bu öğrencilerin kişisel koşullarına uygun alternatif eğitsel koşullar sunulması, etkili izleme ve değerlendirme çalışmaları ile uygun programlara yönlendirilmeleri önemlidir. Nitekim Şahin ve Uysal'ın yapmış olduğu çalışmada, gidilen lisenin isteyerek gidilip gidilmemesinin belirleyici etkenlerden biri olduğu ortaya konmuştur. Aynı çalışmada, okulda alınan eğitimden memnuniyet, okul kalitesi, sınıftaki öğrenci sayısı, öğretmenlerin öğrenciye yaklaşımı gibi etkenlerin okulu bırakmada etkili olduğunun ortaya konması, okulların öğrencilere sunduğu hizmeti gözden geçirmelerini gerektirmektedir. Yine Uysal ve Şahin'in (2007) okulu bırakmaların en çok meslek liselerinde yaşandığını ortaya kaymaları, bu lise türüne yönelik politikaları ve bu okulların koşullarını incelemeyi gerektirmektedir. Kuşkusuz bu konuda ülke geneline yayılan ve farklı yerleşim yerlerine özgü farklılıkları ele alan kapsamlı çalışmalara ihtiyaç vardır.

KAYNAKÇA

- Arons, R.D. & Schwatz, F.S. (1993). Interdisciplinary Coleadership of High School Groups for Prevention: Practice Issues. *Social Work*, 38 (1), 9-14.
- Battin-Pearson ve Ark. (2000). Predictors of Early High School Dropout. A Test of Five Theories. *Journal of Educational Psychology*, 92 (3), 568-582.
- Beatty, A., Neisser, U., Trent, W.T. & Heubert, J.P. (2001). *Understanding Dropouts: Statistics, Strategies and High-Stakes Testing*. Washington: National Academy Pres.
- Blum, D.J. & Jones, L.A. (1993). Academic Growth Group and Mentoring Program for Potential Dropouts. *School Counselor*, 40 (3), 217-228.
- Bozanoğlu, İ. (2005). Bilişsel-Davranışçı Yaklaşımına Dayalı Grup Rehberliğinin Gütülenme, Benlik Saygısı, Başarı ve Sınav Kaygısı Düzeylerine Etkisi. *Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 38 (1), 17-42.
- Campbell, L.A. (2004). As Strong As the Weakest Link: Urban High School Dropout. *High School Journal*, 87 (2), 16-24.
- Cassel, R.N. (2003). A High School Drop-Out Prevention Program For The At-Risk Sophomore Students. *Education*, 123 (4), 649-659.
- Christenson, S.L. & Thurlow, M.L. (2004). School Dropouts: Prevention Considerations, Interventions and Challenges. *Current Directions in Psychological Science*, 13, 36-39.
- Christenson, S.L., Sinclair, M.F., Lehr, C.A. & Godber, Y. (2001). Promoting Successful School Completion: Critical Conceptual and Metodological Guidelines. *School Psychology Quarterly*, 16 (4), 468-484.
- Chistle, C.A., Jolivetti, K. & Nelson, M. (2007). School Characteristics Related to High School Dropout Rates. *Remedial and Special Education*, 28 (6), 325-339.
- Conover-Myll, N. (1988). *The Dropout Prevention Handbook: A Guide for Administrators, Counselors and Teachers*. New York: Parker Publishing Company.
- Dekkers, H. & Claassen, A. (2001). Dropouts- Disadventeged By Defination? A Study of The

- Perspective of Early School Leavers. *Studies in Educational Evaluation*, 27, 341-354.
- Doll, B. & Hess, R.S. (2001). Trough A New Lens: Contemporary Psychological Perspectives on School Completion and Dropping out of High School. *School Psychology Quarterly*, 16 (4), 351-356.
- Downing, J. & Harrison, T.C. (1990). Dropout prevention: A Practical Approach. *School Counselor*, 38 (1), 67-74.
- Egyed, C.L., Mc Intoch, D.E. & Bull, K.S. (1998). School Psychologists' perceptions of Priorities for Dealing With the Dropout Problem. *Psychology in the Schools*, 35(2), 153-162.
- Ellenbogen, S. & Chamberland, C. (1997). The Peer Relations of Dropouts. A Comparative Study of a Risk and Not At-Risk Youths. *Journal of Adolescence*, 20, 355-367.
- Franklin, C., Streeter, C.L., Kim, J.S. & Tripodi, S.j. (2007). The Effectiveness of a Solution-Focused, Public Alternative School For Dropout Prevention and Retrieval. *Children & Schools*, 29 (3), 133-143.
- Graeff-Martins, A.S., Oswald, S., Comassetto, J.O., Kieling, C.,Goncalves, R.R. & Rohde, L.A. (2006). A Package of Intervention to Reduce School Dropout in Public Schools in a Developing Country. *European Child and Adolescent Psychiatry*, 15(8), 442-449.
- Hayes, R.L., Nelson J., Tabin, M., Pearson, G. & Worthy, C. (2002):Using School Wide Data to Advocate For Students Success. *Profesional School Counseling*, 6 (2), 86-95.
- Hoz, R., Kainan, A. & Reid, I. (2000). Negev -Bedouin Parents' views on the Reason for School Dropout. *Research in Education*, 63, 68-81.
- Kronick, R.F. (1994). The Imperative of Dealing With Dropouts: Theory, Practice and Reform. *Education*, 114 (4), 530-538.
- Lehr, C.A., Hansen, A., Sinclair, M.F. & Christenson, S.L.(2003). Moving Beyond Dropout Towards School Completion. An Integrative Review of Data-Based Intervention. *School Psychology Review*, 32(3)
- Novicki, S., Duke, M.P., Sisney, S., Stricker, B. & Tyler, M.A. (2004). Reducing the Drop-Out Rate of At-Risk High School Students: The Effective Learning Program (ELP). Genetic. *Social and General Psychology Monographs*, 130 (3), 225-259.
- Mueller, D., Giacomazzi, A.& Stoddart, A. (2006). Dealing with Chronic Absenteesim and Its Related Consequences: The Process and Short-Term Effects of a Diversionary Juvenile Court Intervention. *Journal of Education for Students Placed at Risk*, 11(2), 199-219.
- Mahoney, J.L. & Cairns, R.B. (1997). Do Extracurricular Activities Protest Against Early School Dropout?. *Developmental Psychology*, 33(2), 241-2353.
- Orthner, D.K. & Randolp, K.A. (1999). Welfare Reform and High School Dropout Patterns for Children. *Children and Youth Serevices Review*, 20 (9/10), 881-900.
- Prevatt, F. & Kelly, F.D. (2003). Dropping Out Of School: A Review of Intervention Programs. *Journal of School Psychology*, 41, 377-395.
- Rees, D.L. & Mocan, H.N. (1997). Labor Market Conditions and the High School Dropout Rate. Evidence From New York State: *Economics of Education Review*, 16 (2); 103-109.
- Resmi Gazete (19.01.2007) Milli Eğitim Bakanlığı, *Ortaöğretim Kurumları Ödül ve Disiplin Yönetmeliği*, 26408
- Rosenthal, B.S. (1998). Non-School Correletes of Dropout: An Integrative Review of the Literatüre. *Children & Youth Service Review*, 20 (5), 413-433.

- Stanard, R.P. (2003). High School Graduation Rates In United States: Implications For The Counseling Profession. *Journal of Counseling and Development, 81* (2), 217-222.
- Sherrow, V. (1996). Life Issues: Dropping Out. New York: Benchmark Books.
- South, S.J., Haynie, D.L. & Bose, S. (2007). Student Mobility and School Dropout. *Social Science Research, 36*, 68-94.
- Srebnik, D.S. & Elias, M.J. (1993). An Ecological, Interpersonal Skills Approach to Drop-Out Prevention. *American Journal of Orthopsychiatry, 63*(4), 526-535.
- Suh, S. & Suh, J. (2006). Educational Engagement and Degree Attainment Among High School Dropouts. *Educational Research and Quarterly, 29* (3), 11-20.
- Suh, S., Suh, J. & Houston, I. (2007). Predictors Of Categorical At-Risk High School Dropouts. *Journal of Counseling And Development, 85*, 196-203.
- Şahin, Y. & Uysal, A. (2007, 5-7 Eylül). Ortaöğretimde Okulu Bırakma Olgusunun Sosyolojik Analizi. 16. *Eğitim Bilimleri Kongresi*, Osmangazi Üniversitesi, Tokat-Türkiye
- Tebliğler Dergisi (2567-Aralık 2004). *Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Sınıf Geçme ve Sınav Yönetmeliği*. (14-01-2008 tarihinde meb.gov.tr. adresinden alınmıştır).
- Tiggemann, M. & Winefield, A.H. (1989). Predictors of Employment, Unemployment and Further Study Among School-Leavers. *Journal of Occupational Psychology, 62*, 213-221.
- Trusty, J. (1996). Counseling for Dropout Prevention: Implications From Multicultural Counseling. *Journal of Multicultural Counseling & Development, 24* (2).
- Uysal, A. & Şahin, Y. (2007, 5-7 Eylül). Ortaöğretimde Okulu Bırakma Olgusunu Tetikleyen Yapısal/Çevresel Faktörler. 16. *Eğitim Bilimleri Kongresi*, Osmangazi Üniversitesi, 5-7 Eylül 2007. Tokat- Türkiye
- Warren, J.R. & Lee, J.C. (2002). The Impact of Adolescent Employment on High School Dropout: Differences by Individual and Labor-Market Characteristics. *Social Science Research, 32*, 98-128.
- Wegner, L., Flisher, A.J., Chicopvu, P., Lombard, C. & King, G. (2007). Leisure Boredom and High School Dropout in Cape Town, South Africa. *Journal of Adolescence, 1-11*.
- Vitro, F., Larocque, D., Janosz, M., & Tremblay, R.E. (2001). Negative Social Experiences and Dropping out of School. *Educational Psychology, 21* (4), 401-415.